

RUDAR

••• Glasilo slovenskih rudarjev •••

Izhaja trikrat na mesec in sicer vsak prvi, drugi in četrti četrtek v mesecu, z datumom naslednjega dne. Naročnina znaša za celo leto 4 krone, za pol leta 2 kroni in za četrt leta 1 krono. Posamezne številke po 10 vinarjev. Reklamacije so poštnine proste. Nefrankirana pisma se ne sprejmejo. Rokopisi se ne vračajo. Inserati po dogovoru. Uredništvo in upravn. je v Trbovljah na Štajerskem.

Naš četrti unijski zbor.

Po devetletnem obstanku je imela Unija avstrijskih rudarjev dne 21. oktobra svoj četrti zbor, ki se snide vsaka tri leta. Letošnji zbor je bil na Dunaju. V zadnjih treh letih je morala bojevati boj s **separatizmom**, ki se mu sicer ni posrečilo Unije razbiti; pač pa jo je pomembno oslabil. Letošnji unijski zbor je imel rešiti veliko vprašanje. Razun vprašanja o **minimalni mezdi**, kjer so se začrtale smeri, in vprašanja o **nezgodnem zavarovanju**, ker so se jasno in odločno povedale zahteve rudarjev, je bilo **vprašanje o organizaciji** najvažnejša točka. Povedati je treba, da je unijski zbor topot rešil precejšnjo množino manjšinskega dela za notranje delo in prihodnja tri leta se morajo posvetiti temu delu.

Dejstvo je: v primeru z drugimi organizacijami se mora med rudarji manjšinsko delo šele organizirati; da postane redno dnevno delo. Pri sestavi načelstva se je ukrenilo, da se ni vzel le iz enega revirja, ampak so zastopana tudi druga okrožja. Predlagani tridesetvinarski prispevni razred se ni sklenil, pač pa se je uvedel za provizioniste desetvinarski prispevni razred, tako da obstoje vsega skupaj trije prispevni razredi: štiridesetvinarski za popolne delavce, dvajsetvinarski za mladostne in nepopolne delavce in desetvinarski za provizioniste. Izvedba **podblagajniškega sistema** pač pomenja precejšen napredek na polju notranje zgradbe. Kar se tiče podpore, sej e ukrenila reforma v tej smeri, da se odpravi **sistem prostih znamk** in se uprava znatno olajša. Največjega pomena pa je, da ustvari redno vplačevanje tedenskih prispevkov tesen notranji stik med člani in podružničnim vodstvom; če se to zgodi, bo tudi stanje članov stalno in se bo lažje nadzorovalo. Končni uspeh posvetovanja o organizaciji se da izraziti z besedami: **Delajmo, gradimo in utrjujmo!**

V pondeljek 21. oktobra se je sešel na Dunaju v Delavskem domu 16. okraja naš četrti unijski zbor. Dnevni red je bil naslednji:

1. Poslovno (volitev komisije za pregledovanje mandatov, v katero odpošlje vsak revir svojega zastopnika, volitev komisije za predlaganje volitve, ki se setstavi na enak način.) 2. Poročila: a) načelstva, b) blagajniško poročilo Unije, c-f) poročila o strokovnih listih »Glück auf«, »Nazdar«, »Gornik« in »Rudar«, g) poročila preglednikov. 3. Organizacija. 4. Minimalna mezda in rudarji. 5. Zavarovanje proti nezgodam in rudarji. 6. Volitev načelstva. 7. Raznoterosti.

OTVORITEV.

Unijski načelnik sodrug Jarolim iskreno pozdravi zbor in sporoči prezenčno listo. Navzočnih je 29 delegatov, zastopajočih nad 13.000 članov. Poleg članov načelstva so zastopani unijski uradniki in revirni tajniki. Od strani bratske organizacije v Nemčiji je navzoč sodrug Löffler (Bochum). Državna strokovna komisija je poslala sodruga Schrammla, socialno demokratična državnozborna frakcija sodruga Reumanna, socialno demokratična stranka sodruga Beera, poljska frakcija sodruga Regra in češka centralistična socialno demokratična stranka sodruga Steina.

POZDRAVI.

Prvi pozdravlja unijski zbor sodrug Löffler: Scvražniki nas niso premagali, pač pa se bore proti nam takozvani prijatelji. To moramo z obžalovanjem konstatirati in pri tem se hočejo ti razdiralci (separatisti) še imenovati mednarodna socialna demokracija. Kdor ruši mednarodno edinost in skupnost, se ne more imenovati socialni demokrat. Posebno zanimivo je za nas vprašanje o **minimalni mezdi**. Na Angleškem je rešeno, na celini pa je treba hudega boja. Vse silne posledice gospodarskih kriz se zvrnejo na ramena rudarjev v obliki mezdnih odtržkov, skrčenje obratov itd. **Zavarovanje proti nezgodam** je pač najvažnejše vprašanje v naši organizaciji. Letos spomladi so poslali v ruskem revirju strojne puške nad stavkujoče rudarje, ki so se borili za boljše delovne in mezdne pogoje. Potem pa so si sledile strašne rudniške katastrofe: Osterfeld s 16 mrtvimi, Lothringen s 115, Kaiserstuhl z 12, Neumühl s 3, Westend s 5. Ob katastrofi v Lothringenu je izrekel celo nemški cesar sožalje. Mi ne potrebujemo sožalja. Veliki gospodje naj raje poskrbe za sredstva, ki bodo preprečila katastrofe. Gospodje naj nas ne ovirajo, ko se borimo za uvedbo pravega rudarskega zakona. Nam je treba **izdatnih delavskovarstvenih zakonov in pravega nezgodnega zavarovanja**. Le v edinosti je naša rešitev, zato Vam želim najboljši uspeh. (Viharno odobranje).

V imenu državne strokovne komisije je pozdravil unijski zbor sodrug Schrammel, v imenu nemške socialno demokratične stranke sodrug Beer, v imenu češke centralistične socialno demokratične stranke sodrug Stein, v imenu socialno demokratične državnozbornske frakcije sodrug Reumann, ki je izvajal:

Pozdravljam Vaš unijski zbor v imenu zveze socialno demokratičnih državnozbornskih poslancev. Želimo nujno, da se organizacija rudarjev krepko razvije, zakaj čim močnejša je organizacija, tem uspešnejše lahko delamo v parlamentu. Stvar je zelo resna, ker imamo v parlamentu v najbližjem času izvršiti celo vrsto zakonodajnih del, ki se tičejo rudarjev. V parlamentu je skrajno težko doseči naglo in pozitivno delo, ker je mnogo in sicer dolgih odmorov, ker meščanskim poslancem ni prav nič do delavskih zakonov in jih deloma celo energično pobijajo. Govornik spominja na reformo rudarskega zakona, na težave pri mezdnem zakonu, kjer skušajo meščanski zastopniki kapitala rudarje čim najbolj prikrajšati. Prav tako je važno vprašanje minimalnega zakona. Govornik konča: Obžalujemo oslabljenje rudarske organizacije in želimo tem bolj, da energično delate za svojo okrepitev. (Veliko odobranje).

Nato se sprejme predlagani dnevni red in na vrsto pridejo:

POROČILA.

Načelnik sodrug Jarolim opozarja na tiskano unijsko poročilo in pravi, čeprav je bila poročilna doba neugodna, vendar nimamo razloga obupavati, tudi druge organizacije so preživele take slabe čase. Razen separatističnega vloma so vplivali tudi drugi razlogi: draginja

živil in gospodarske krize zlasti v revirju rjavih premogovnikov. Izseljevanje nam je vzelo dobrih, delavnih sodrugov. Nikakor ne smemo pustiti veljati, da je povišanje prispevkov povzročilo zastajanje; zakaj v mnogih podružnicah nismo v tej dobi utrpeli nikake izgube. Gre le za to, kako so posamezne skupine vršile agitacijsko delo, kako so nabirale članov in tu moramo žal mnogo nedostatkov konstatirati: Stanje članov je bilo: leta 1908. 32.618, 1909. 28.352, 1910. 17.506 in 1911. 13.540. Proti letu 1908. smo izgubili 19.073 članov. Največji del so nam pač ugrabili separatistični razdiralci. Ampak tudi separatisti nimajo od tega nobenega posebnega dobička. V Moravski Ostrovi je število članov stalno nazadovalo; noben strokovnik tudi ne bo verjel, če v katerem revirju število članov nagloma poskoči od 2000 na 20.000, da se bo to število tudi trajno ohranilo. V drugih revirjih pa smo zopet precej napredovali: Leta 1910. je bila revolta separatistov najhujša in v jezikovno mešanih okrajih je bila sleherna agitacija nemožna. Eno celo leto je bilo izgubljeno za agitacijo. Staviti si moramo vprašanje: kako naj agitiramo med češkimi delavci? Vsega skupaj imamo okolo 54.000 čeških rudarjev, od katerih jih 24.000 odpade le na revirja Kladno in Rožice. V jezikovno mešanih okrajih imamo okolo 30.000 čeških rudarjev. V Kladnu in Rožicah je separatizem vse zastrupil, strokovno gibanje je udušil, pač pa se pojavlja po zaslugi separatistov krščanski socializem.

Kljub temu pa imamo pred sabo veliko delavno polje. Imamo 60.000 rudarjev, 30.000 Poljakov in 10.000 Slovencev, to je 100.000 rudarjev. In koliko je organiziranih od teh? Modrenizirati se moramo in nadomestiti neporabne metode z novimi. Prispevke moramo točneje pobirati in nabirati članov od hiše do hiše od moža do moža. Kjer smo bili uvedli hišno pobiranje prispevkov, nismo števila članov le ohranili, ampak smo ga celo povečali. »Visoki prispevki«, »kriza« itd. vse to so sami izgovori. Odškodnina pomožnim blagajnikom bo mnogo pripomogla k povišanju števila članov.

Danes več ne moremo agitirati le z velikimi shodi. Prej smo bili sami, nihče se ni brigal za rudarje, če niso bili volilci. Oblasti so se tedaj raje postavljale na stran podjetnikov in preganjanja so prigrala delavce na shode. Danes ne pridobivamo članov na shodih.

Naša fluktuacija zahteva, da pridobimo letno 7000 članov. Saj imamo podružnice, ki v dveh letih niso pridobile ne enega člana. Tu je napaka. Storile niso popolnoma nič, ne v agitaciji, ne v nabiranju članov.

Sodrug Kratochwil poroča o blagajniškem stanju za leta 1909. do 1911. Opozarja na tiskano poročilo. Vsled izgube članov se je moralo porabiti 43.264 kron iz rezerve. V primeri s prejšnjo poročilno dobo se je v sedanji dobi izdalo več: 29.640 kron za bolniško podporo. Za brezposelno podporo 25.978 kron, 24.315 K za mrliško, 8594 kron za pravovarstveno. Za kongrese in konference 11.358 kron. Kar so nam ukradli separatisti, znaša v inventarni vrednosti 3000 kron, v vrednosti knjižnic pa nič manj kakor 9000 K. Marsikatero podružnice

so si dovoljevale nedopustne odtržke. O povišanju podpor ne more biti govora, ker ga blagajna ne prenese. Tudi rezervni zaklad je precej trpel. Govornik slednjič priporoča, naj se sprejme predlogi načelstva, ki nameravajo odpraviti proste znamke, ker je imela Unija od njih le stroške, a nič dohodkov.

(Pripominjamo, da je podrobno blagajniško poročilo priobčeno v tiskanem računskem poročilu. Natančnejše podatke navedemo pozneje, ker nam zdaj ne dopušča prostor. Op. ured.)

STROKOVNO ČASOPISJE.

Za »Glück auf« je poročal sodrug Ebert, za »Nazdar« sodrug Riegel, za »Gornik« sodr. Pytlík, za »Rudarja« sodrug Čobal. Številni podatki so priobčeni v tiskanem Unijskem poročilu. Nemški list »Glück auf« ima okroglo 6000 naročnikov, češki »Nazdar« 4000, poljski »Gornik« 2800 in »Rudar« 1000.

POROČILO PREGLEDNIKOV.

sta podala sodruga Sretz in Pilmayer, na predlog katerih se je podelil načelstvu absolutorij.

ZALNA IZJAVA.

Sodruga Cingr, ki je predsedoval v ponedeljek, sporoča zboru smrt državnega poslanca sodruga Antona Schlingerja, ki je bil vrl bojevnik za delavsko stranko. Zborovalci so se dvignili.

Zbor je sklenil poslati k pogrebu umrlega sodruga deputacijo, ki položi na grob venec.

ORGANIZACIJA.

Poročevalec sodrug Jarolim. Uvodoma je omenil, da topot žal ne more govoriti o povišanju prispevkov, ker jih tudi načelstvo nepredlaga. Pcdružnice so celo stavile predloge za znižanje prispevkov. Značilno je, da ima ravno Unija rudarjev najnižje prispevke izmed vseh merodajnih centralnih organizacij. Predlogi načelstva predlagajo: 1. Izpremembo pravil o sestavi načelstva. 2. Izpremembo pravilnika. Izprememba v sestavi načelstva obstoji v tem, da se predlaga, naj voli vsak revir enega člana v načelstvo.

(Dalje prihodnjič.)

BALKANSKA VOJNA. Delavcem, ki se hočejo točno in verno poučiti o vojnih dogodkih na Balkanu, priporočamo, da si naroče »Zarja«, ki prinaša izmed vseh slovenskih listov najobjektivnejša, točna in verna poročila. »Zarja« prinaša izvirna poročila z bojišča.

Tri milijarde

Finančni minister je z nekakim ponosom vzkliknil, ko je predložil državni proračun, češ da smo na začetku nove dobe, zakaj državni proračun dohodkov in stroškov presežeta z novim letom 1913 tri milijarde kron. Šele leta 1907. sta prekoračila ti dve števili dve milijardi in komaj čez šest let je v stanu nositi naša država okolo 1000 milijonov kron več javnih bremen. Samo letošnji proračun je od lanskega večji za 152:4 milijonov kron.

Proračun ima naslednje postavke:

	Proračun 1913	V primeru z 1912
Potrebščina:		
Najvišji dvor	11,300.000	
Kabinetna pisarna	193.519	+ 1.869
Državni zbor	4,181.766	+ 41.423
Državno sodišče	71.195	+ 2.230
Ministrski svet in uprav. sodišče	5,873.038	+ 403.784
Skupne stvari	427,634.787	+ 16,8.5.719
Ministrstvo za notranje stvari	59,219.655	+ 3,032.385
domobranstvo	108,949.196	+ 7,441.886
bogočast in nauk	121,677.948	+ 8.364.261
finance	882,794.967	+ 4,167.902
trgovino	244,596.576	- 9,037.766
železništvo	840,724.220	+ 42,539.510
poljedelstvo	62,714.731	+ 1,247.424
pravosodstvo	90,667.541	+ 1,329.255
javna dela	117,914.281	+ 4,689.041
Uprava javnih drž. poslopij	4,873.914	+ 373.925
Nove stavbe, stroški stavb, adaptacije itd.	26,076.349	- 125.015
Najvišji računski dvor	719.900	- 500
Pokojniški sklad	127,018.983	+ 6,498.939
Vsota potrebščine	3.37,202.566	+ 87,786.172

Pokritje:

Najvišji dvor	-	-
Kabinetna pisarna	-	-
Državni zbor	-	-
Državno sodišče	-	-
Ministrski svet in uprav. sodišče	3,447.100	+ 253.800
Skupne stvari	-	-
Ministrstvo za notranje stvari	2,401.019	+ 112.471
domobranstvo	1,713.511	+ 166.010
bogočast in nauk	18,323.490	+ 1,093.828
finance	1.895,327.151	+ 84,093.503
trgovino	236,585.970	+ 12.962.100
železništvo	887,7.4.940	+ 49,130.930
poljedelstvo	24,587.976	+ 1,278.430
pravosodstvo	4,753.138	+ 127.142
javna dela	50,557.631	+ 3,104.530
Uprava javnih drž. poslopij	829.364	+ 99.458
Nove stavbe, stroški stavb, adaptacije itd.	437.422	+ 31.400
Najvišji računski dvor	-	-
Pokojniški sklad	10,802.827	+ 393
Vsota pokritja	3.137,481,539	+ 152,391,195
Vsota potrebščine	3.137,202.566	+ 87,786.172
Prebitek	278.973	+ 64,605,023

V primeri z lanskim proračunom so torej prejemki proračunjeni za 152:4, stroški pa za 87:78 milijonov kron.

Med izdatki proračuna sta največji postavki za militarizem in za obrestovanje dolgov. Za vojaštvo (za skupne stvari) potrebuje minister 427:6 milijonov kron ter za domobrambo 108:9 milijonov, skupaj torej 536:5 milijonov. V tem znesku pa še niso vračunjeni dohodki iz carine, ki se razdele po nagodbeni kvotni meri med Avstrijo in Ogrsko. Obrestovanje državnih dolgov pa znaša tudi nekaj nad 500 milijonov kron.

Kako bodo državljani nosili ta bremena, tega nihče ne vpraša. Gospodarijo pa z milijoni tako, kakor bi bila Avstrija najbogatejša država na svetu. Le za socialno zavarovanje, za šole in za socialne državne ustanove ni denarja.

Kako zna Trboveljska rudokopna družba delegate rudarske zadruga, ki svoj značaj izpreminjajo, v svojo korist izrabljati.

Zagorje ob Savi. Že dalje časa, posebno zadnja tri leta se je pri nas v Zagorju opazalo, da so se delegatje rudarske zadruga strokovnih organizacij rudarjev vedno bolj odtujevali in da so brez vednosti organizacije za hrbtom z ravnateljstvom paktirali. Odtujili se niso samo organizaciji, ki jih je kandidirala, temveč odtujili so se tudi delavstvu, ki jih je izvolilo na sploh. Postajali so eden za drugim takozvani strelni mojstri (Schussmeister) in pazniki pri zaplavljanju (Schlemmeister), kar jim je dajalo povod, da so polagoma zapuščali organizacijo, katere so bili člani v času, ko še niso bili delegatje. Med rudarji so se širili dvomi, popraševali so eden drugega, če so posamezni delegatje še to, za kar se jih je bilo izvolilo, ker ni nikoli nobeden hotel povedati, kaj so imeli opraviti v pisarni ali kaj so sklepali pri posameznih sejah.

Neki strojevodja v Kisovcu se je svoječasno napram nekemu našemu sodrugu izrazil: »prijatelj, naš France ni več ta pravi.« Posebno so rudarji že zdavnaj v želodcu »ministra« na grofjem predoru. Dolžili so ga namreč, da dela zase, kajti tudi on je dobil naslov nadstrojevodje, in mesečno plačo.

Dasi se je med delavci širil sum z ozirom na skrivnostno delovanje teh delegatov in čeravno so postajali posamezni, kakor smo že zgoraj omenili ala Čopar, Dolinšek, Godina, Štrajner, Maček itd. »komis«-pazniki in mojstri pri zaplavljanju, drugi pa dobili mesečno plačo, bili smo mi še vedno mnenja, da bodo ostali vsaj svojim načelom in programu zvesti. Ali zmotili smo se; rudarji, ki so jih že zdavno sumničili, so imeli prav. Zlezli so ti gospodje do raznih boljših mest s pomočjo delavstva, ki jih je volilo v razne korporacije. Takoj pa, ko so se jim izpolnile njihove želje, so organizacijo eden za drugim zapuščali. Že to nam je dokazovalo, da ni bilo pri teh ljudeh nikoli pravega in poštenega prepričanja. Pošten socialni demokrat ostane pri svoji stranki, pa si naj dobi službo kakršnokoli hoče. Stranko zapusti le tisti, ki se organizira samo radi osebne egoizma, nikoli pa ni bil pošten socialni demokrat.

Trboveljska premogokopna družba je seveda dobro vedela, da akoravno izboljša posameznim delegatom njihove dohodke in jim da nekaj boljše delo, jim bo s tem na eni strani zamašila usta, ako jih zadovolji, na drugi strani ji pa bo to koristilo, ker bodo potem vsaki želji ravnateljstva prikimali, ko bo od delegatov kaj zahtevalo, to se je tudi na škodo splošnosti uresničilo.

Sodrug iz Trbovelj in Hrastnika so nam večkrat pravili, da v velikem odboru gospodje Repovž in Peterlin večkrat pustita druge delavske odbornike na cedilu in glasujeta z ravnateljem iz Zagorja. Tudi to smo težko verjeli; toda o neznačajnosti teh posameznih gospodov smo bili šele v zadnjem do dobrega poučeni.

Radi novega zakona v izplačevanju rudarskih mezd, vršila se je dne 22. avgusta t. l. v Hrastniku konferenca vseh delegatov druge skupine rudarske zadruga celjskega okrožja, na kateri se je poleg drugih tozadevnih predlogov sprejel predlog, ki se glasi:

»Ker se od strani rudniških podjetnikov namerava zakon z dne 17. majnika 1912 glede izplačevanja mezd, prosto jamsko razsvetljava in orodja poslabšati na ta način, da se v službeni red zadeve, ki s službo nimajo nobene zveze, sprejme, sklene dne 22. avgusta 1912 v Hrastniku zborujoča konferenca rudarske zadruga druge skupine premogovnikov celjskega okrožnega urada in za premogovnik rjavega premoga v Zagorju ob Savi, naložiti c. kr. rudniški oblasti, da ista pred odobritvijo eventualnega službenega reda na to vpliva, da se stvari, odtegljaji za razsvetljava, orodje, najemino, živež itd. v službeni red ne sprejme.«

Poleg tega je bil tudi sprejet še predlog, da ne smejo lokalni odbori pod nobenimi pogoji pristopiti na kaj drugega. Vsi ti predlogi so bili sprejeti enoglasno, Konferenca, kateri je Peterlin predsedoval, Repovž pa opravljal funkcijo zapisnikarja, je torej dala striktna navodila delgam, kako se imajo proti podjetniški nakani zadržati. Na podlagi soglasnih sklepov torej posamezni delegatje niso imeli nikakršnih pravic z ozirom na izpremembo službenega reda oziroma odtegljajev, kaj drugega ukreniti. Povdarjamo izrecno, da so delegatje iz Zagorja za te sklepe soglasno glasovali:

Ali kaj se je zgodilo? Ravnateljstvo v Zagorju je poklicalo delegate v pisarno, kjer so po kratkem nagovarjanju ravnatelja in komisarja iz Ljubljane, dovolili ti gospodje odbitke za takozvano fasungo, minister je celo zahteval, naj se odteguje tudi za privatno »Alijanco«. Ali ni neznačajnost proti svojemu sklepu brez vednosti sodrugov v Trbovljah, Hrastniku in drugod, dovoljevati ravnateljstvu kaj takega?

Takšnega postopanja so zmožni samo ljudje, ki so vso svojo politično poštenost zapravili in jim je bil gospodarski položaj delavstva deveta briga. Vrhu tega so se še smatrali ti gospodje za delavske zaupnike!

Ali ne bi bili dolžni svojem poštenju, ko jih je poklical ravnatelj in komisar, da bi bili dejali, mi se držimo sklepa konference in brez da poučimo delavce in v to svrhu skličemo shod in se pomenimo s sodrugi v Trbovljah in Hrastniku, ne moremo ničesar dovoliti.

Da je bilo to nekorektno in delavcem škodljivo, ne trdimo samo mi, celo uradniški nadkomisar je zabrusil Peterlinu in Repovžu v lice, da to kar so storili delegatje v Zagorju, ki se niso ravnali po sklepih konference, je škodljivo za rudarje ne samo v Zagorju temveč tudi v Trbovljah in Hrastniku. Povedal jim je tudi, da so s tem svojim korakom spravili rudniški urad v jako neprijeten in težaven položaj. S temi besedami komisarja je povedano vse, in kdor zna ceniti te besede, bo tudi vedel, kakšno vlogo so ti gospodje igrali. Bolj nesramne vloge tudi najgrši trebuchoplazec v kapitalistični družbi ne more igrati.

Radi teh dogodkov se je sklical shod dne 3. novembra. Sodrug Tokan kot strokovni tajnik, je moral javno na shodu to početje grajati. Namesto pa, da bi dotični gospodje priznali, kakšno zlo so delavcem v Trbovljah, Hrastniku in Zagorju napravili, si še dovoljujejo čez sodruga Tokana zabavljati. Ali ni izvršil tajnik strokovne organizacije samo svojo dolžnost?

Ali naj bi mirno gledal, kako škodujejo ti škodljivci delavcem in razbijajo s svojim rovarjenjem tako potrebno strokovno organizacijo, v kateri se zrcali zloščina delavcev?

Na mestu, da bi se kam poskrili, da bi izbrisali njihova dejanja, ki so pod krinko »zapornikov«, iz spomina delavcev, še sedaj okoli jezike brusijo.

Rupnika, ki se je na shodu tudi skušal brusiti jezik, je že pred letom smatral nekdo za tistega, ki izrablja mandat v svojo korist, s tem da si izbira dela, druge pa na slabše odriva.

To smo bili primorani povedati, da bodo poučeni, ker smo tudi dolžni vsako krivico pribiti, ne oziraje se na to, od katere strani prihaja in kdo jo je povzročil.

Vi farizeji, pa držite jezik lepo za zobmi, drugače vas prihodnjic še lepše opišemo. Masla imate na glavi več kot dovolj in znalo bi se pripetiti, da bi se začelo to maslo na vaših glavah navzlic zimskemu času tajati.

Reforma kazenskega zakona in koalicijsko pravo.

Kakor kažejo znamenja, se sedaj resno misli na nujno in neobhodno potrebno reformo kazenskega zakona. Seveda ni prvič, da je vlada napravila poskus, da nadomesti zastarelo, s trohno preteklih stoletij navdano kazensko pravo s kazenskim zakonom, ki odgovarja potrebam sedanosti. Iz več vzrokov je sklepati, da se bo to delo sedaj izvedlo, dasiravno si še nihče ni na jasnem, kako obvladati ogromne tehnične zapreke, ki ovirajo pot zakonu, obsegajočemu nad 400 paragrafov. Ali o stvarni potrebi temeljite reforme na polju kazenskega prava dandanes nihče več ne dvomi, ker izza dobe, iz katere izhaja naše sedaj veljavno kazensko pravo, se je mnogo in temeljito izpremenilo v državnem in gospodarskem življenju. Raditega pa se vedno jasneje in očitnejše pojavlja protislovje med pisanim pravom in živo resničnostjo. Vsak zakon, ki naj bi bil poraben za realno življenje in ki hoče odgovarjati pravnemu čutu svojega časa, se mora ozirati na živa dejstva in temeljiti na gospodarski resničnosti.

Če si predočimo velik pomen, ki ga ima ravno kazensko pravo za socialno skupno življenje družabnih razredov, je že vnaprej jasno, da se vsaka reforma na tem polju najintenzivneje tiče interesov vseh razredov in stanov. Vse ravnanje, ki se ga opisuje v kazenskem zakonu potom paragrafov, je končno več ali manj v zvezi z mnogostranskimi socialnimi interesi in se ne more ločiti od gospodarskih potreb življenja. »Vsak zakon«, pravi nemški kazensko-pravni učitelj pl. List, »je varstvo interesov« in vsak poskus reformiranja obstoječega prava konsekventno povzroči nasprotja in interesne spore.

V resnici postaja gospodarsko interesno nasprotje tudi v predmetnem reformnem delu čim očitnejše. Umljivo je, da je delavstvo zainteresirano na tem, da se reformira kazenski zakon na ta način, da se izpopolni dosedanje koalicijsko pravo tako, da se primerno ozira na svobodo gibanja, ki je neobhodno potrebna sedanjim neizogibnim gospodarskim bojem. Vsa naša koalicijska svoboda obstoji sedaj v tem, da se je leta 1870 odpravilo koalicijske prepovedi in zajamčilo pravico za vodstvo organiziranih mezdnih bojev. Sicer pa izpodbija zakon za take pogovore vsako pravično jamstvo. Vkljub temu pa ima avstrijsko delavstvo koalicijsko pravico, dasiravno je zveza avstrijskih delodajalcev v spomenici leta 1906 postavila trditev, da pravzaprav ni koalicijskega prava, temveč, »da se le trpi dejstvo koalicije«.

Ali ravno iz dejstva, da delodajalci in njih vodje naravnost talijo koalicijsko pravo, je razvidno kakšne želje goje ti krogi. Dosedaj se je sicer moglo v mnogih slučajih potom razlaganja prava narediti vrzel v koalicijsko pravo in potom policije šikanirati delavstvo v izvrševanju zajamčenega prava. Vsa dosedanja zgodovina strokovnega gibanja in mezdnih bojev nam nudi mnogoštevilne primere. (Dalje.)

Dopisi.

Trbovlje.

— **Grozna nesreča** se je pripetila v torek dne 5. novembra t. l. v tukajšnjem rudniku. Na vzhodnem okrožju številka II. (Terezija) je na delovnem kraju v rovu »Wolfgang« zasul material, pomešan z vodo, ki se rabi za zastavljenje (Versatz), dva delavca in sicer očeta Janeza in sina Antona Zelenška. Oba sta ravno dovršila delo v dotičnem kraju in sta pospravljala orodje, ki se je deloma nahajalo v voziču. Bilo je okoli pol 8. zjutraj, ko se je zdelo pazniku, da obeh Zelenškov predolgo ni, pričelo se je povpraševanje, konenčno, ko so šli pogledat v kraj, kamor sta odšla, tedaj so pa zaznali, da se je tamkaj sesulo veliko zastavljalnega materiala od zgoraj obenem z velikimi plastmi zemlje, pomešane s premogom. V tem trenutku ni bilo nobenega dvoma več, da se nahajata oba Zelenška spodaj. Pravijo, da lesno ogrodje ni bilo več v stanu kljubovati prevelikemu tlaku odzgor in postranskih sten. Ogromna peza je leseno ogrodje zavila in nesreča je bila gotova. Po trudapolnem reševalnem delu so najprej dobili fantovo svetilko. Mlajši Zelenšek, ki so ga izkopali šele ob pol 11. ponoči, je čepel od svoje svetilke oddaljen 5 metrov in je imel roko iztegnjeno. Ob pol 5. zjutraj so dobili starega Zelenška. Bila sta seveda oba mrtva. Fant je imel polomljena rebra, dvakrat zlomljeno nogo in vlačeno glavo. Izkopavanje ponesrečenec je bilo jako težavno in nevarno, ker se je zemlja sproti sesedala. Radovedni smo, kakšen bo izrek komisije. — V četrtek dne 7. t. m. se je vršil pogreb obeh žrtev, udeležilo se ga je nad dva tisoč ljudi včinoma delavci in delavske žene. Pred hišo žalosti in na pokopališču je pevski zbor pod vodstvom sodruga Baloha zapel po eno žalostinko. V dolgih vrstah delavstva se je pomikala tudi delavska rudarska godba, ki je svirala žalne koračnice, in rudarski pevski zbor »Vzajemnosti«, katerega član je bil mlajši Zelenšek, člani »Vzajemnosti« so nosili venec z rdečimi trakovi. — V srce segajoči jok malih otrok, katerim je smrt ugrabila očeta in brata, je zvenel kakor grozna obtožba Trboveljske premogokopne družbe in njenega izkoriščajočega sistema.

Hrastnik.

— **Zmaga organiziranih rudarjev.** V nedeljo dne 3. novembra so bile pri nas volitve volilnih mož za bratovsko skladnico. Izvoljenih je bilo vseh deset kandidatov, ki so jih postavili zaupniki organiziranih rudarjev. Sodrugi, ki so bili izvoljeni so: Kolman, Čretnik, Šibila, Kuhar, Privšek, Urlep, Jazbec, Kamplet, Potrpin in Špitaler.

Idrija.

— **Rudarski shod.** V nedeljo dne 3. t. m. je bil pri »Črnem orlu« javen rudarski shod, ki ga je sklicala podružnica »Unije«. V imenu komisije je poročal o rudarskih razmerah sodrug Ant. Klemenčič za vsak obratni oddelek posebej. To poročilo je z nekaterimi dodatki izpopolnil sodrug Straus in več delavcev, nakar se je sprejela naslednja resolucija: Rudarji, zbirajoči na javnem shodu dne 3. novembra 1912 v pivarni pri »Črnem orlu« v Idriji, so sklenili predlagati sl. c. kr. rudniškemu ravnateljstvu v Idriji v rešitev naslednje zahteve: 1. Zračne ventilacije v gorenji jami naj se tako preurede, da ne bo pomanjkanja zraka poetažah in stranskih rovih. 2. Pomanjkanju lesa v srednji jami naj se odpomore, ker s tem se ovira napredek dela in preti delavcem nevarnost. 3. Železniške proge v vseh jamah so v slabem stanju, posebno pa se zahteva, da se proga na X. polju v srednji jami regulira, da ne bodo delavci pri odvažanju blaga po tej progi s takim naporom vozili, kar ovira napredek dela in trpinči delavce. 4. V umivalnico pri Josefi naj se dostavi še 12 umivalnih posod (lavorjev), ker sedanje število ne zadostuje. 5. Za spuščanje lesa v etaže naj se določijo posebni prostori in vrvi, da ne bo preti delavcem nevarnost kot doslej pri ročnem podajanju lesa navzdol ali pa navzgor. 6. Dvojna vožnja za kopače naj se v jami iz zdravstvenih in varnostnih ozirih povsod odpravi. 7. Obratni uradniki naj se držijo § 10 ad 9 službenega reda, da bodo akorde oddajali in sprejemali vedno le v navzočnosti in sporazumno z delavci. 8. Umivalnice, posebno pa pri Guzagijevem rovu naj se bolj snažijo kot se to sedaj vrši in sicer iz zdravstvenih ozirih. 9. Ceniki za strelni material naj se razobesijo po vseh čakalnicah, da bodo delavci vedeli že vnaprej za cene dinamita itd. 10. V žgalnici naj se pri peči št. 5 dodeli še en delavec, kakor je to doslej bilo običajno in sicer iz varnostnih vzrokov in iz vzrokov vsled nevarnosti. 11. Delavci naj se k posameznim obratom pravilno vrste. 12. Plačuje naj se enako delo z enako plačo ne glede na visokost kategorije. 13. Nova umivalnica v žgalnici naj se čimprej otvori. 14. Drva, ki se zadnje čase dele delavcem, so gnila in mokra. Delav-

cem naj se dado trda in suha drva. 15. Štirinajstrednevo izplačevanje plač naj se vrši na onem mestu kot doslej, če se delavcem prizna letna odškodnina za zamudo časa vsaj po 4 K in če se ukrene, da se znamke (tablice) obenem v gradu dele. Če se to ne prizna, pa naj izplačevanje velja po predpisih novega zakona. 16. Za brezposelne, šoli neobvezne mladeniče, naj se ustanovi obrtna delavnica v Idriji čimprej, da se s tem odpomore vedno bolj naraščajoči brezposelnosti. 17. Ometovske dneve v žgalnici naj bodo za vse delavce enake po 5 K na šiht. 18. Za prevažanje bolnikov, ki so člani bratovske skladnice, in njih svojcev v deželno bolnišnico v Ljubljani in ki so odločeni za operacije, naj se določi primeren avtomobil, kar bo skrajšalo čas vožnje in lajšalo trpljenje pohabljenecv in porodnic, ki so operacije hitro potrebni. 19. Glede izbire žita naj se upošteva odlok ministrstva, točka 10, brez vsake spremembe. 20. Rudarjem v Spodnji Idriji naj se priskrbi redna dobava drv. 21. Rudarske zadruge odbor naj skliče z rudniškimi uradniki sejo in naj vse te zadeve utemelji. — Ta resolucija je bila soglasno sprejeta. Le znanemu Janezu Kavčiču stvarna razprava ni nikdar po volji, zato je hotel tudi na tem shodu povzročiti malo zgage. Sodruga Straus pa mu je dal primerno pojasnilo in shod se je zaključil z lepim uspehom.

Književnost.

Dr. Oton Bauer: **Narodni ali razredni boj?** V naši založbi je pod tem naslovom izšla lična brošurica odličnega socialnodemokratskega pisatelja. Brošura obsega 16 strani in je za vsakega sodruga velike važnosti. Posebno pripravna pa je za agitacijo, ker se more iz nje vsakdo poučiti o tem vprašanju. Cena je zelo nizka — 6 vinarjev za komad. Vsled tega si jo lahko vsak omisli. Razpečevalci dobe primeren popust. Sodrugi! Naročite brošuro čimprej in jo razširajte med svojimi tovariši! Naročila je pošiljati na **Tajništvo železničarske organizacije v Trstu, ulica Madonnina 15.**

Strokovni pregled.

s **Rudništvo na Kitajskem.** Največji rudniki za premog na Kitajskem v Kajpingu in Lanhovu, ki obsegajo 220 000 kvadratnih milj ozemlja, so prišli v času bokserske vstaje iz državne posesti v last angleškega konzorcija; konzorcij je zvišal prejšnjo letno produkcijo premoga 80.000 ton na 2 milijona ton. Čisti dobiček je znašal na leto 6 milijonov mark. Kakšne so delavske razmere, o tem previdno molči poročilo ameriškega konzulata.

s **Stavkovno gibanje in posredovanje na Finskem.** Pritečeno leto je bilo na Finskem 51 stavk, l. 1910 pa 54. Pri stavkah je bilo udeleženih 277 (prejšnje leto 183) podjetnikov in 2084 (3095) delavcev. Od teh je bilo 1292 (1846) organiziranih. V 17 (14) slučajih je prišlo do sprave za 3859 (1979) delavcev, v 25 (31) slučajih je doseglo 1370 (2106) delavcev popoln uspeh, v 9 (9) slučajih pa 593 (276) delavcev nobenega uspeha. — Pri sedmih mestnih posredovalnicah je l. 1911 iskalo dela 15.233 (l. 1910 pa 16.032) delavcev, izpraznjenih mest je bilo 6798 (7059). Od teh je bilo oddanih 5832 (5744) mest. Za vsakih sto praznih mest se je oglasilo l. 1908 181 oseb, iščočih delo, v naslednjih letih pa 218, 199, 194.

Razne vesti.

r **Usoda rudarjev.** V Karvinu je v jami »Hlubina« bil dne 29. oktobra zasut rudar Karol Pavlovsky. Zasul ga je premog in je bil na mestu mrtev.

r **Klerikalno gospodarstvo.** Že enkrat smo v »Rudarju« omenili, da je kupila dunajska občina, ki jo imajo v rokah klerikalci, svoječasno rudnik v Zillingdorfu blizu Dunaja, in da so se pri tej kupčiji izvršile velike sleparije. Nekateri dunajski veljaki so namreč na račun občinske blagajne pri tem vtaknili precej manjših tisočakov kar tako pod roko v svoje žepce. Cela zadeva še ni končana; umazano klerikalno perilo se bo še enkrat pralo pred sodiščem. Proti dr. Dubu, ki je občini prodal svoj rudnik za velkansko ceno, ki jo rudnik ni bil vreden je vložil dunajski trgovec in klerikalni veljak Rudolf Urbanitzka tožbo, v kateri navaja, da ga je dr. Dub opeharil za 70.000 kron provizije. Dr. Dub je namreč Urbanitzkyju obljubil, ako mu pomaga obesiti malovredni rudnik za poldrug milijon kron občini na vrat, da mu plača za to uslugo 150.000 kron provizije. Ni čuda, da je Urbanitzky vporabil ves svoj vpliv pri mestni upravi, kajti 150.000 kron brez truda zaslužiti mu je bilo precej po godu. Toda ko je imel Urbanitzky podpisani reverz že v žepu, se je pozneje dr. Dub skesal, da je Urbanitzkyju obljubil tako velike svote za posredovanje, zato je stopil v dotiko s svojimi ožjimi prijatelji in združeno s temi pregovarjal Urbanitzkyja, naj mu polovico ob-

Ljubljene provizije popusti, češ da ima tudi še drugim preje dati, ki mu gredo na roko; ako ne bi hotel od obljubljenih 150.000 kron polovico v korist drugim popustiti, da bi šla kupčija po vodi, ker bi se začelo proti njej rovarjenje. Izprva je hotel Urbanitzky popustiti samo 30.000 kron, ampak dr. Dub in njegovi kompanioni niso dali Urbanitzkyju toliko časa miru, dokler ni polovico vsote odstopil. Dobil je torej »samo« 75.000 kron. Ko pa je bila potem kupčija med dr. Dubom in mestno upravo dunajsko sklenjena, ni ostalo zahrbtno barantanje glede provizij med dr. Dubom in njegovimi pomagači tajno. V javnosti se je začela cela zadeva pretresavati, kar je dalo dr. Dubu povod, da je v časopisju izjavil, da pri prodaji svojega rudnika mestni občini ni plačal nikomur drugemu provizij, kakor edinole Urbanitzkyju. Na podlagi te izjave Urbanitzky sedaj dr. Duba toži, ker ga je pod lažnjivimi pretvezami, da mora tudi drugim plačati provizije, za polovico prvotno izgovorjene svote opeharil, in zahteva, da mu mora dr. Dub izplačati še drugo polovico, to je še 75.000 kron. Iz cele afere, ki bo na Dunaju dvignila še precej prahu, je razvidno, da so hoteli ti klerikalni veljaki opehariti drug drugega. Račun vseh teh klerikalnih manipulacij s provizijami bo seveda plačalo dunajsko prebivalstvo, v največji meri delavstvo. Do sedaj so nam klerikalni gospodje vedno pripovedovali, da le židje molzejo ljudi v resnici pa so naši kristjanski možje vsaj prav taki sleparji. Ko bo obravnava končana, ne bomo pozabili obvestiti čitateljev o njenem poteku.

r Sramota »božjega« družabnega reda
Zmerom izrazitejše se pokazujejo nasprotja v kapitalistični družbi. Dočim se malo število trovov giblje v večnih solnčnih žarkih in leta od zabave do zabave, žive množice ljudstva v temnem prokletstvu in so že zadovoljne, če si lahko z najgnusnejšimi živili utešijo glad. Kot glavno prič, da so ta nasprotja za daljšo dobo res že nevdzdržljiva postala, lahko od časa do časa pokličemo meščansko časopisje, ki je v tem oziru gotovo brez predsodkov, ki jih sicer kaj radi očitajo nam socialistom. V Bonnu izhajajoča »Deutsche Reichszeitung«, ki je glasilo katoliškega centra, prinaša n. pr. 26. septembra sledeče pismo nekega dninarja: »Dninar sem, imam ženo in pet otrok. Celo leto ne gremo v nobeno gostilno in si sploh nikoli kake zabave ne privoščimo. Živimo ponajveč od črnega kruha, ki ga namažemo z nekoliko zeljem in sirom, tudi krompir in redka kava tvorita našo hrano. Pri taki hrani brez maščobe in mesa, kar je pač dandanes vse predrago, otroci ne morejo postati močni in tudi midva z ženo se čutiva slaba. Pred kratkim mi je nekdo dejal, da bi morda pasje meso, pripravljeno med krompirjem in zeljem, dalo krepko hrano. Ta jed da se pripravlja iz odpadkov mesa in škodljivega v teh odpadkih ne more menda nič biti, ker so psi pri tej hrani krepki in zaravi. Bil bi Vam zelo hvaležen, če bi mi v listnici uredništva sporočili, če je pasje meso za človeka škodljivo ali ne. Rad bi z njim napravil enkrat poizkus.« Istočasno z objavo tega res pretresljivega pisma stradajočega delavca pa kroži po meščanskem časopisju sledeča notica: »Najelegantnejši mož sveta je po poročilu nekoga angleškega lista knez Albert von Thurn und Taxis. Mož ima vsak dan drugo obleko. Za izgotovitev njegove garderobe je treba pridnega dela dvanajstih izkušenih konfekcijskih umetnikov. Celokupni stroški za njegovo obleko znašajo kakih 60.000 mark na leto. Knezove obleke parfimirajo z rožnim oljem, katerega stane 100 mark unča. Število kravat, ki jih knez na leto porabi, je računati na okroglo 1000 komadov in čevljev porabi letno 200 parov.«

r Kako je bilo nekdanj in kako je danes! Kristus je svoj čas, ko je učil evangelij miru in ljubezni, hodil bos, ubožen po deželah. On, ki je bil božji sin, dostikrat ni vedel zvečer, kam bi svojo glavo položil in ravno tako se je godilo njegovim učencem. In med tem ko je živel ta veliki mojster v vednem ubožtvu, pomagajoč revežem in zatiranim ter preganjanim, pa je odločno nastopal proti požrešnosti in nečimernosti lahkoživih bogatašev. Tako beremo v sv. pismu in njegovem evangeliju. Kako pa je danes? Evo poročila iz olomuškega knezoškofijstva: »Na dan evharističnega kongresa je prišel na Dunaj iz olomuške škofije tudi zastopnik kardinala dr. Bauer z vsem svojim sijajnim spremstvom. Med slavnostno procesijo se je vozil dr. Bauer v historičnem zlatem vozu, katerega se le ob redkih časih velike slavnosti uporablja. Ta zlata kočija je še izza časa vladanja cesarice Marije Terezije. Tudi nekdanji knezoškof dr. Kohn je pustil malo časa pred svojim odstopom svoj dragoceni voz z velikanskim bliščem okrasiti. Ta voz se je spravljal na Dunaj in z njim šest najlepših gizdavih konj, kateri so bili vpreženi v ta kneževski voz. Vsi škofijski sluge in lakaji so dobili nove uni-

forme.« — Veliki učenik in mojster je hodil ubog po svetu in je bil brez strehe, njegovi takomenovani nasledniki pa se vozijo v najkrasnejših zlatih kočijah, spremljanih s celo trumo novo livriranih lakajev — poleg tega pa še vedno pridigujejo revežem, da je nečimernost smrtni greh!!

r Samomor iz skrbi za bolnega otroka. V Neukölnu je živel delavec Tanke s svojo ženo in svojim devetletnim sinom v najsrečnejših razmerah. Edina skrb, ki je morila zakonsko dvojico, je bila srčna hiba njunega otroka. Ko se je stanje fantu zelo shujšalo in ni zdravnik za njegovo ozdravljenje dal nobenega upanja, se je zakonske dvojice polastila globoka potrlost. Ko je Tanke prišel domu, je našel vrata svojega stanovanja zaklenjena in vključ vsemu trkanju se mu niso odprla. S temnimi slutnjami prevzet, je vlomil vrata in našel na svojo grozo ženo in sina zastrupljena, bila sta mrtva. Žena je zapustila pismo, v katerem pravi, da ne bi mogla prenesti smrti iskreno ljubljenega sina in da je zato raje vzajemno z njim šla v smrt. Moža so s težko silo zadržali, da bi tudi on šel za svojo ženo in svojim otrokom v smrt.

V kratkem začnem raz-
p. šiljati

Žepni koledar

za el. vce spl. h in pro-
metne uslužbence
za navadno leto 1913.

Ta žepni koledar je obsežnejši od dosedanjih in je jako primeren za vsakdanjo rabo. Razpošiljati se začne najkasneje 15. novembra. — **V s e b i n a:** Koledar. — Dohodki in stroški. — Kolkovne lestvice. — Inozemske denarne vrednosti v kronski veljavi. — Moži na razpredelnica. — Stare in nove mere. — Koliko plačam osebne dohodnine. — Koliko plačam vojne takse. — Poštni in brzojavni arif. — Dr Viktor Adler. — Demon alkohol. — Dolžina železnice in brzojavnih naprav cele zemlje. — Priporočljive knjige založbe »Zarje«. — Najvažnejše določbe v zavarovalnici proti nezgodam. — Novi mezdni zakon za rudništvo. — Stavke v Avstriji leta 1911. — Dolžine raznih železnic na zemlji. — Tri Aškerceve pesmi: Poslednji akord, Svetnica, Karnevalska balada. — Za »Zarje«. — Največja mesta na zemlji. — Obrtna sodišča v južnih avstrijskih deželah. — Obrtna nadzorništva v južnih avstrijskih deželah. — Pisatelj Ivan Cankar (slika). — Pomen nekaterih parlamentarnih besed. — Napoleon Bonaparte (aforizmi ob stoletnici). — Beležke za vsak dan v letu. — Oglasi.

Cena posameznim izvodom 1 K, po pošti 10 vinarjev več. Z naročilom po pošti je najbolje poslati tudi denar, da se ne povečajo (s priporočilom) poštni stroški. Dobilal se bo vri upravi :: »Zarje« v Ljubljani po zaupnikih. ::

POZOR SODRUGI!

Slovenski rudar, ki se zanima za socialno vprašanje sploh, za delavsko gibanje, za politične in gospodarske boje našega časa, za mišljenje in stremljenje delavskega ljudstva, naj naroči strankino glasilo

„ZARJA“

ki izhaja vsak dan ob pol enajsti uri dopolne in stane naročnina

celoletna	K 21.60
polletna	10.80
četrtletna	5.40
mesečna	1.80
za inozemstvo celoletno	36.—

in sicer s pošiljanjem na dom ali po pošti. Naročnino je pošiljati naprej. Posamezne številke po 8 vin. v administraciji in in tobakarnah.

Vsak zaveden rudar bi moral biti naročen na „ZARJO“.

Naslov: Upravništvo „ZARJE“ v Ljubljani.

Varujte se
ponaredb.

ki niso „FLORIAN“ in zdravju ne koristijo!

FLORIAN

Kdor vživa,
Zabi težav;
Danes vesel je,
Jutri pa zdrav!

Naslov za naročila: „FLORIAN“, Ljubljana.

Postavno varovano.

I. Jax & Sin
Ljubljana
Dunajska cesta št. 17

priporočajo svojo bogato zalogo

šivalnih strojev

za rodbino in obrt.

Pisalni stroji „Adler“.

Vozna kolesa.

Ceniki zastoj in franko.

Konsumno društvo udarjev v Hrastniku

priporočajo

svojo bogato zalogo špecerjskega in manufakturnega blaga, kakor tudi čevlje za otroke in odrasle.

Vse po jako nizki ceni.

Delavci! Dolžnost Vaša je, da podpirate svoje podjetje. Član lahko postane vsak.

Občno konsumno društvo v Zagorju

prodaja specerijsko in manufakturno blago po najnižjih tržnih cenah, daje koncem vsacega leta še dividende članom, član lahko postane vsak. Vstopnina 2 kroni, delež 40 kron, ki se ga lahko plača po obrokih.